

Kohtuasi C-358/24

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

16. mai 2024

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Grondwettelijk Hof (Belgia konstitutsioonikohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

25. aprill 2024

Taotluse esitajad:

Varo Energy Belgium nv

EG Retail (Belgium) bv

Gilops Group nv

Van Raak Trading nv

Kuwait Petroleum (Belgium) nv

Vastaspool:

Ministerraad (Eerste Minister)

Põhikohtuasja ese

Neli taotlust, millega palutakse tühistada 16. detsembri 2022. aasta seadus ajutise solidaarsuspanuse kehtestamise kohta naftasektoris (Wet van 16 december 2022 tot vaststelling van een tijdelijke solidariteitsbijdrage van de oliesector), mis võeti vastu, et rakendada nõukogu 6. oktoobri 2022. aasta määrust (EL) 2022/1854, mis käsitleb kõrgete energiahindadega seotud erakorralisi sekkumismeetmeid

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Määruse (EL) 2022/1854 ajutist solidaarsuspanust käsitlevate sätete kehtivus ja 16. detsembri 2022. aasta seaduse kooskõla liidu esmase õiguse sätete ja üldiste õiguspõhimõtetega

Eelotsuse küsimused

1. Kas nõukogu 6. oktoobri 2022. aasta määruse (EL) 2022/1854, „mis käsitleb kõrgete energiahindadega seotud erakorralisi sekkumismeetmeid“, ajutist solidaarsuspanust puudutavad sätted on kehtivad, kuivõrd need on vastu võetud Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 122 lõike 1 alusel?
2. Kas juhul, kui vastus esimesele eelotsuse küsimusele on jaatav, tuleb määruse (EL) 2022/1854 artiklit 14 tõlgendada nii, et selline panus, nagu on kehtestatud 16. detsembri 2022. aasta seadusega „ajutise solidaarsuspanuse kehtestamise kohta naftasektoris“, on „samaväärne riiklik meede“?
3. Kas juhul, kui vastus esimesele ja teisele eelotsuse küsimusele on jaatav, rikub määruse (EL) 2022/1854 artikkel 14, nagu seda on tõlgendatud teises küsimuses, Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikleid 20 ja 21, kuivõrd see lubab võtta riikliku meetme, mida kohaldatakse nii toornafta- ja rafineerimissektoris tegutsevate registreeritud naftaettevõtjate kui ka müügisektoris tegutsevate registreeritud naftaettevõtjate suhtes, ning kuivõrd see lubab võtta riikliku meetme, mida kohaldatakse registreeritud naftaettevõtjate suhtes, kes on 2022. aastal määratud peamisteks turuosalisteks diislikütuse, gaasiõli ja bensiinitoodete turul, olgugi et kõnealune meede ei ole kohaldatav registreeritud naftaettevõtjate suhtes, keda ei ole 2022. aastal peamisteks turuosalisteks diislikütuse, gaasiõli ja bensiinitoodete turul määratud, samuti ei ole see kohaldatav peamiste turuosaliste suhtes teiste tootekategooriate, näiteks petrooleumi ja kerosiini turul ning söe- ja maagaasisektoris tegutsevate ettevõtjate suhtes?
4. Kas Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 30 tuleb tõlgendada nii, et selline meede, nagu on eespool nimetatud 16. detsembri 2022. aasta seaduse kohaselt kohaldatav 2022. aastal peamisteks turuosalisteks diislikütuse, gaasiõli ja bensiinitoodete turul määratud registreeritud naftaettevõtjate suhtes, kujutab endast tollimaksuga samaväärse toimega maksu, mis on keelatud?
5. Kas Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 110 tuleb tõlgendada nii, et selline meede, nagu on eespool nimetatud 16. detsembri 2022. aasta seaduse kohaselt kohaldatav 2022. aastal peamisteks turuosalisteks diislikütuse, gaasiõli ja bensiinitoodete turul määratud registreeritud naftaettevõtjate suhtes, kujutab endast diskrimineerivat riiklikku maksu?
6. Kas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõiget 1 ja artikli 108 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et selline meede, nagu on ette nähtud eespool

nimetatud 16. detsembri 2022. aasta seadusega, kujutab endast uut riigiabi, millest oleks pidanud Euroopa Komisjonile teatama?

7. Kas juhul, kui vastus esimesele ja teisele eelotsuse küsimusele on jaatav, rikub määruse (EL) 2022/1854 artikkel 14, nagu seda on tõlgendatud teises küsimuses, Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikleid 15, 16 ja 17 ning Euroopa Liidu toimimise lepingu artikleid 49 ja 56, kuivõrd see lubab määrata 2022. aastal peamiseks turuosalisteks diislikütuse, gaasiõli ja bensiinitorude turul määratud registreeritud naftaettevõtjate suhtes eespool nimetatud 16. detsembri 2022. aasta seadusega kehtestatud ajutise solidaarsuspanuse suuruseks 7,80 eurot 1. jaanuarist 2022 kuni 31. detsembrini 2023 tarbimisse lubatud toodete kuupmeetri kohta, ilma et oleks ette nähtud reguleerimismehhanismi, mis võimaldaks tagasi maksta summat, mille võrra ületab tasutud summa määruse (EL) 2022/1854 kohaselt arvatud summa?

8. Kas juhul, kui vastus esimesele ja teisele eelotsuse küsimusele on jaatav, rikuvad määruse (EL) 2022/1854 artikkel 14, nagu seda on tõlgendatud teises küsimuses, ja sama määruse artikkel 15 õiguskindluse üldpõhimõtet ja seaduste tagasiulatava jõu puudumise põhimõtet, kuivõrd need lubavad võtta 2022. aastal peamiseks turuosalisteks diislikütuse, gaasiõli ja bensiinitorude turul määratud registreeritud naftaettevõtjate suhtes eespool nimetatud 16. detsembri 2022. aasta seadusega kehtestatud ajutise solidaarsuspanuse suuruse arvutamisel aluseks ajavahemikul 1. jaanuarist 2022 kuni 31. detsembrini 2023 tarbimisse lubatud tooted, olgugi et kõnealune määrus ja kõnealune seadus jõustusid alles vastavalt 8. oktoobril 2022 ja 22. detsembril 2022?

9. Kas konstitutsioonikohus võib juhul, kui ta peaks eespool sõnastatud eelotsuse küsimustele antud vastuste põhjal tegema järelduse, et eespool nimetatud 16. detsembri 2022. aasta seadus, millega rakendatakse määrust (EL) 2022/1854, rikub ühte või mitut nendes küsimustes viidatud sätetest tulenevat kohustust, jätta eespool nimetatud 16. detsembri 2022. aasta seaduse tagajärjed lõplikult kehtivaks, et vältida muutmata tühistamisega kaasnevat eelarvelist raskust ja tagada määruises (EL) 2022/1854 sätestatud solidaarsuspanuse eesmärgi saavutamine?

Viidatud rahvusvahelise õiguse normid ja liidu õigusnormid

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lisaprotokolli artikkel 1.

ELTL artiklid 28, 30, 49 ja 56, artikli 107 lõige 1, artikli 108 lõige 3, artikli 110 lõiked 1 ja 2, artiklid 113 ja 115, artikli 122 lõige 1, artikkel 288

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 15, 16, 17, 20 ja 21

Nõukogu 6. oktoobri 2022. aasta määrus (EL) 2022/1854, mis käsitleb kõrgete energiahindadega seotud erakorralisi sekkumismeetmeid, eelkõige artiklid 14, 15 ja 16 ning põhjendused 50–54

Komisjoni teatis riigiabi eeskirjade täitmise tagamise kohta liikmesriikide kohtute poolt (ELT 2021, C 305, lk 1)

Viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

11. detsembri 2018. aasta otsus *Lekić vs. Sloveenia*, ECLI:CE:ECHR:2018:1211JUD003648007, punktid 94–95, ja 7. juuni 2012. aasta otsus *Centro Europa 7 S.r.l. ja Di Stefano vs. Itaalia*, ECLI:CE:ECHR:2012:0607JUD003843309, punktid 187–188

Viidatud Euroopa Kohtu praktika

26. aprilli 2018. aasta kohtuotsus *ANGED* (C-233/16); 3. märtsi 2020. aasta kohtuotsus *Vodafone Magyarország* (C-75/18); 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus, *Čepelnik* (C-33/17); 22. jaanuari 2013. aasta kohtuotsus *Sky Österreich GmbH* (C-283/11); 4. mai 2016. aasta kohtuotsus *Pillbox 38* (C-477/14); 6. detsembri 2018. aasta kohtuotsus *FENS* (C-305/17); 2. oktoobri 2014. aasta kohtuotsus *Orgacom* (C-254/13, punkt 28); 20. septembri 2000. aasta kohtuotsus *Michailidis* (C-441/98 ja C-442/98); 18. juuli 2013. aasta kohtuotsus *P Oy* (C-6/12); 10. juuni 2010. aasta kohtuotsus *Fallimento Traghetti del Mediterraneo* (C-140/09); 4. juuni 2015. aasta kohtuotsus *Kernkraftwerke Lippe-Ems* (C-5/14); 8. septembri 2010. aasta kohtuotsus *Winner Wetten* (C-409/06) ja 28. veebruari 2012. aasta kohtuotsus *Inter-Environnement Wallonie ja Terre wallonne* (C-41/11)

Viidatud riigisiseseid õigusnormid

Belgia põhiseadus (Grondwet)

Artiklid 10 ja 11, milles on sätestatud võrdsuse ja diskrimineerimiskeelu põhimõtted.

Artikkel 16 omandiõiguse kohta

Artikkel 170 föderaalsete seadusandja maksupädevuse kohta

Artikkel 172, mis käsitleb võrdset kohtlemist maksustamisel ja keeldu kohaldada maksuvabastusi või -vähendusi ilma õigusliku aluseta

16. detsembri 2022. aasta seadus ajutise solidaarsusmaksu kehtestamise kohta naftasektoris (Wet van 16 december 2022 tot vaststelling van een tijdelijke

solidariteitsbijdrage van de oliesector), millega osaliselt rakendatakse määrust 2022/1854 (edaspidi „seadus“)

Majandusseadustik (Wetboek van economisch recht), artikkel II.3

22. detsembri 2009. aasta üldine aktsiisiseadus (Wet van 22 december 2009 betreffende de algemene regeling inzake accijnzen), artikli 6 § 2

5. veebruari 2019. aasta kuninglik dekreet, millega kehtestatakse meetmed nafta ja naftatoodete tarnimiseks rahvusvahelisel ja riiklikul tasandil (Koninklijk besluit van 5 februari 2019 ter bepaling van de maatregelen inzake de bevoorrading van aardolie en aardolieproducten op internationaal en nationaal niveau).

Asjaolude ja põhikohtuasja lühikokkuvõte

- 1 16. detsembril 2022 võeti vastu seadus ajutise solidaarsusmaksu kehtestamise kohta naftasektoris (edaspidi „seadus“), millega osaliselt rakendati määrust 2022/1854. Seaduse eesmärk on tagada, et energiaettevõtjad, kes on energiakriisi tõttu teeninud ülemäärast kasumit, maksavad ajutist solidaarsuspanust, et rahastada kriisi tagajärgede tõttu raskustesse sattunud kodumajapidamistele ja ettevõtjatele suunatud toetusmeetmeid.
- 2 Viis taotluse esitajat on registreeritud naftaettevõtjad, kelle on riik enne 2022. aastat määranud niinimetatud peamisteks turuosalisteks diislikütuse, gaasiõli ja bensiinistoodete turul ja kes on seaduse alusel kohustatud maksma solidaarsuspanust (edaspidi ühiselt „taotluse esitajad“). Nad esitasid seaduse peale tühistamistaotluse Grondwettelijk Hofile (Belgia konstitutsioonikohus) ja tuginesid seejuures mitmele väitele, mis suures osas kattuvad.

Põhikohtuasja poolte peamised väited

- 3 Esimese küsimuse kohta väidavad taotluse esitajad, et seadus rikub põhiseaduse artikleid 10, 11 ja 172 koostoimes määrusega 2022/1854.
- 4 Seadusel puudub nimelt kehtiv õiguslik alus, kuna see põhineb määrusel 2022/1854, mis omakorda on vastu võetud ELTL artikli 122 lõike 1 alusel. Viidatud artikliga antakse nõukogule õigus kehtestada majanduslikule olukorrale vastavaid meetmeid. Määruse 2022/1854 kohase ajutise solidaarsuspanuse eesmärk on aga kasutada ja ümber jaotada naftasektoris teenitud ülemäärast kasumit. Seega tuleb seda meedet käsitleda otsese maksuna ja see oleks pidanud põhinema ELTL artiklil 115.
- 5 Ministerraad (ministrite nõukogu) vastab, et isegi kui määrus 2022/1854 peaks olema kehtetu, on seadusel siiski õiguslik alus liikmesriigi õiguskorras. Solidaarsuspanus on nimelt maks, mis kuulub riigi maksusuveräänsuse alla. Pealegi on ELTL artikli 122 lõige 1 erinormina maksude ühtlustamiseks täpsem

alus kui ELTL artiklis 115 sisalduv üldnorm ja ning seega on see igal juhul kehtiv õiguslik alus.

- 6 Teise küsimuse kohta väidavad taotluse esitajad, et solidaarsuspanust ei saa pidada „samaväärseks riiklikuks meetmeks“ määruse 2022/1854 artikli 14 lõike 2 tähenduses, kuna selleks peaks see põhinema tegelikult teenitud ülemäärasel kasumil. Käesoleval juhul see nii ei ole, sest seaduse kohaselt kehtib ümberlükkamatu eeldus, et ettevõtjad on teeninud ülemäärast kasumit, ja seega tuleb maks igal juhul tasuda.
- 7 Panus arvutatakse töödeldud või tarbimisse lubatud naftatoodete koguse, mitte teenitud kasumi alusel. Seega ei vasta meede määruse tingimustele, kuna sellega ei taotleta sama eesmärki (see ei ole suunatud ülemäärasele kasumile) ning sellel on teistsugune isikuline kohaldamisala, teistsugune arvutusmeetod ja teistsugune kohaldatav määr.
- 8 Ministerraadi hinnangul on taotluse esitajad väide vastuvõetamatu ja igal juhul põhjendamatu. Seda seetõttu, et liidu seadusandja on andnud liikmesriigi seadusandjale riiklike õigusnormide kehtestamisel kaalutusõiguse.
- 9 Kolmanda küsimuse kohta väidavad taotluse esitajad, et seadus rikub põhiseaduse artikleid 10, 11 ja 172 olenevalt asjaoludest koostoimes määrusega 2022/1854. Nimelt on seadus diskrimineeriv, kuna selle kohaldamisala on piiratud rafineerimissektoris tegutsevate ettevõtjatega ja kaheksa toornaftasektoris tegutseva ettevõtjaga, kelle Belgia ametiasutused olid 2022. aastal määranud peamiseks turuosalisteks diislikütuse, gaasiõli ja bensiinitoodete turul. Maagaasi- ja kivisöesektori ettevõtjad, keda on määruses 2022/1854 küll nimetatud, on määruse kohaldamisalast alusetult välja jäetud. Lisaks sellele kohtleb eespool nimetatud seadus naftatoodete müüjaid samamoodi nagu ekstraheerimise, kaevandamise ja nafta rafineerimise sektoris tegutsevaid ettevõtjaid. Neile müüjatele ei ole määrus aga kohaldatav. Selline piiritlemine on seega vastuolus võrdse kohtlemise põhimõttega.
- 10 Ministerraad väidab, et kivisöe- ja maagaasisektorid saab välja jätta, kuna Belgias kivisütt ja maagaasi (enam) ei kaevandata. Taotluse esitajad märkisid selle peale, et Belgias ei ammutata ka naftat.
- 11 Neljanda küsimuse kohta väidavad taotluse esitajad, et seadus rikub põhiseaduse artikleid 10, 11 ja 172 olenevalt asjaoludest koostoimes ELTL artikliga 30 ja määrusega 2022/1854. Kõnealuselises seaduses sätestatud kindlasummaline maks, mis arvutatakse imporditud naftatoodete mahu alusel, kujutab endast fiskaalse imporditollimaksuga samaväärse toimega maksu, mis on ELTL artikli 30 kohaselt keelatud. Ajutine solidaarsuspanus on rahaline koormus, mille Belgia kehtestab ühepoolselt toornaftale, mis on kaup liidu õiguse tähenduses, tulenevalt piiriületusest. Belgia seadusandja kasutusele võetud reguleerimismehhanism seda ei muuda, sest sellega kehtestatakse solidaarsuspanus, mis on võrdne tasumisele kuuluvate imporditollimaksude summaga või on sellest suurem.

- 12 Ministerraadi hinnangul ei riku seadus ELTL artiklit 30. Maksustatav teokoosseis ei ole nimelt piiriületus ega import, vaid töödeldud toornafta kogus või tarbimisse lubatud töödeldud naftatoodete kogus. Lisaks on tegemist sisemise maksuga, mida kogutakse korrapäraselt nii imporditud kui ka Belgia toodetelt, sõltumata nende päritolust või sihtkohast.
- 13 Viienda küsimuse kohta väidavad taotluse esitajad, et kui solidaarsuspanust ei peeta tollimaksuga samaväärse toimega maksuks, on see ikkagi diskrimineeriv maks, mille eesmärk on soodustada Belgia tooteid. Panust arvestatakse nimelt ainult toornaftalt, mis on eranditult imporditud ja mida Belgias ei ammutata, kuid ei maksustata muid energiatooteid, mida Belgias toodetakse. Solidaarsuspanusega rikutakse seega ELTL artikli 110 lõiget 1, kuna samasuguste Belgia toodete puhul arvutatakse maksud teistmoodi, mille tulemusel on nendelt samasugustelt toodetelt tasuda tulev maks väiksem.
- 14 Igal juhul rikub solidaarsuspanus ELTL artikli 110 lõiget 2, kuna see nõrgestab naftasektori ja nafta kui toote konkurentsipositsiooni, et kaitsta ja tugevdada konkureerivate Belgia toodete positsiooni turul.
- 15 Ministerraadi hinnangul ei ole ELTL artiklit 110 rikutud. Meede põhineb objektiivsetel kriteeriumidel, mis ei näe ette erinevat kohtlemist sõltuvalt sellest, kas asjaomased tooted on toodetud Belgias või välisriigis. Kriteeriumid on seotud töödeldud või tarbimisse lubatud toodete kogustega, mitte nende toodete Belgia või välismaise päritoluga. Mingil juhul ei ole seaduse eesmärk kaitsta kõnealuse toote kohalikku tootmist ja seadus seda ei mõjuta, kuna samasuguseid tooteid, nagu naftat või tootmiselt ja koostiselt sarnaseid konkureerivaid tooteid Belgias lihtsalt ei toodeta.
- 16 Kuuenda küsimuse kohta väidavad taotluse esitajad, et muu hulgas on rikutud ELTL artiklit 107, kuna seadusega kehtestatakse solidaarsuspanus ainult naftasektoris. ELTL artikli 107 lõikega 1 on vastuolus selline maksu-meede, mida ei kohaldata maagaasi- ja kivisöesektori ega kogu naftasektori suhtes, olgugi et neid sektoreid on määruse 2022/1854 asjaomases sättes mainitud.
- 17 Euroopa Kohtu 26. aprilli 2018. aasta otsuses ANGED (C-233/16) on märgitud, et maksu tasumise eest vastutav isik võib maksusätete õiguspärasust puudutavas kohtuasjas liidu õigusele tuginedes väita, et need sätted on vastuolus riigiabi reguleerivate õigusnormidega. Kõik riigiabi tunnused on pealegi olemas.
- 18 Kuna seadusega kehtestatud abimeetmest komisjonile ei teatatud, on tegemist ka ELTL artikli 108 lõike 3 rikkumisega.
- 19 Ministerraadi hinnangul on see väide vastuvõetamatu, sest vastavalt kohtuotsusele Vodafone Magyarorszag (C-75/18) ja komisjoni teatisele riigiabi eeskirjade täitmise tagamise kohta ei saa taotleja tugineda abimeetme õigusvastasusele, et vältida maksu tasumist.

- 20 Sisuliselt ei anta seadusega valikulise abi vormis eelist. Taotluse esitajad ei ole tõendanud, et seadus toob kaasa sarnases faktilises ja õiguslikus olukorras olevate ettevõtjate (naftasektori ettevõtjad, kes on seadusega hõlmatud, ja sama sektori ettevõtjad, keda seadus ei hõlma) erineva kohtlemise, ning on kasutanud ebaõiget võrdlusraamistikku, kuna see hõlmab ka kivisöe- ja gaasisektorit. Lisaks ei ole tõendatud, mil määral meede kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi või on võimeline kahjustama kaubandust.
- 21 Seitsmenda küsimuse kohta väidavad taotluse esitajad, et seaduse artikli 4 §-ga 3 on seadusandja rikkunud põhiseaduse artikleid 10, 11 ja 172 koostoimes majandusseadustiku artiklis II.3 sätestatud ettevõtlusvabadusega, harta artikleid 15 ja 16, ELTL artikleid 49 ja 56 ning määrust 2022/1854. Viidatud säte näeb ette reguleerimismehhanismi, mis võimaldab ainult juurdemaksmist, kuid mitte tagasimaksmist. Solidaarsuspanuse summa põhineb toodete kogusel, mis on korrutatud teatud summaga asjaomase toote ühiku kohta. Seega võib tasuda tulev summa olla tegelikult teenitud kasumist mitu korda suurem ja seada ohtu ettevõtja tegevuse jätkumise. See kujutab endast ettevõtlusvabaduse piirangut, mis ei ole vajalik ja on taotletava eesmärgi suhtes kindlasti ebaproportsionaalne.
- 22 Ministerraad väidab, et seadus rakendab üksnes määruse 2022/1854 nõuet, mille kohaselt peab samaväärsetest riiklikest meetmetest saadav tulu olema võrreldav solidaarsuspanuse kohaldamisel hinnanguliselt saadava tuluga või olema sellest suurem, ning et reguleerimismehhanismi ei saa pidada ainult ühes suunas toimivaks. Lisaks sellele ei kujuta solidaarsuspanus endast ettevõtjate jaoks ebaproportsionaalset koormust.
- 23 Kaheksanda küsimuse kohta väidavad taotluse esitajad, et rikutud on muu hulgas õigusnormide tagasiulatava jõu puudumise põhimõtet, seaduslikkuse põhimõtet ja ettenähtavuse põhimõtet. Seadusega kehtestati solidaarsuspanus alates 1. jaanuarist 2022 imporditud või tarbimisse lubatud toodetele; seega on see kohaldatav tagasiulatavalt. Tegemist ei ole [olemuslikult] püsiva maksuga, vaid maksuga, mille tasumise kohustus tuleneb otseselt üksnes naftatoodete tarbimisse lubamisest, importimisest või töötlemisest. Panust arvutatakse iga kuue kuu tagant ja sellel ei ole midagi tegemist ettemaksuga, sest sisse nõutud summat ei saa pärast ülemäärase kasumi lõplikku kindlaksmääramist enam tasaarvestada ega tagasi maksta. Seadusandja ei ole selgitanud, miks on tagasiulatav maks hädavajalik üldistes huvides. Maks ei ole kooskõlas ka määruse 2022/1854 eesmärgiga, kuna solidaarsuspanust kasutatakse eelarvepuudujäägi vähendamiseks.
- 24 Ministerraadi hinnangul ei ole seadus tagasiulatavalt kohaldatav. Kõnealune solidaarsuspanus on otsene maks, mille suurus määratakse lõplikult kindlaks alles maksustamisperioodi lõpus, st esmakordselt 31. detsembril 2022. Teise võimalusena võib võimalik tagasiulatav jõud olla põhjendatud üldise huvi eesmärgiga tagada, et energia jääks taskukohaseks. Ka määrus 2022/1854 lubab sõnaselgelt kehtestada ajutise solidaarsuspanuse enne 2022. aastat.

- 25 Üheksanda küsimusega seoses palub Ministerraad, et juhul, kui konstitutsioonikohus peaks tunnistama mõned või kõik sätted kehtetuks, jäetaks nende sätete tagajärjed varasema aja osas ja vajaduse korral kuni hiljemalt 30. juunini 2024 lõplikult kehtima. Seaduse tühistamine tooks nimelt kaasa tõsised eelarveprobleemid ja maksutulu märkimisväärse saamata jäämise ligikaudu 600 miljoni euro ulatuses.
- 26 Taotluse esitajate sõnul ei saa seaduse tagajärgi kehtima jätta ja olemas peab olema tõhus õiguskaitsevahend.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 27 Kokkuvõtlikult väidavad taotluse esitajad esiteks, et ELTL artikli 122 lõige 1 ei ole määruse 2022/1854 kehtiv õiguslik alus.
- 28 Konstitutsioonikohtul ei ole pädevust selle küsimuse üle otsustamiseks ja Euroopa Kohtul ei ole veel olnud võimalust seda teha. Siiski on [Euroopa Liidu] Üldkohtu menetluses mitu määruse tühistamise hagi, milles väidetakse, et ELTL artikli 122 lõige 1 ei ole selle määruse kehtiv õiguslik alus.
- 29 Kohtuna, mille otsuseid ei saa riigisisese õiguse alusel edasi kaevata, on konstitutsioonikohus ELTL artikli 267 alusel kohustatud esitama Euroopa Kohtule esimese eelotsuse küsimuse.
- 30 Teiseks kritiseerivad taotluse esitajad seaduse isikulist kohaldamisala, kuna naftasektori ettevõtjaid koheldakse erinevalt ning kivisöe- ja maagaasisektor on seaduse kohaldamisalast välja jäetud. Nad esitavad etteheiteid ka solidaarsuspanuse hindamise alusele, kuna see ei põhine mitte ülemäärasel kasumil, vaid tarbimisse lubatud naftatoodete kogusel. See toob kaasa diskrimineerimise.
- 31 Põhiseaduse artiklites 10 ja 11 sätestatud üldine võrdsuse ja diskrimineerimiskeelu põhimõte ei välista isikute erinevat kohtlemist, kui erinev kohtlemine põhineb objektiivsel kriteeriumil ja on nõuetekohaselt põhjendatud, ning selle põhimõttega on vastuolus sisuliselt erinevas olukorras olevate isikute võrdne kohtlemine, mis ei ole nõuetekohaselt põhjendatud. Põhiseaduse artikkel 172 väljendab neid põhimõtteid maksuküsimustes.
- 32 Määruse 2022/1854 artiklites 14, 15 ja 16 ning põhjendustes 50–54 on sätestatud solidaarsuspanuse tingimused.
- 33 Vastavalt määruse 2022/1854 artikli 14 lõike 1 esimesele poolele võivad liikmesriigid erandina eespool nimetatud sätetest vastu võtta „samaväärseid riiklikke meetmeid“. Viidatud määruse artikli 14 lõike 2 kohaselt tagavad liikmesriigid, et vastu võetud samaväärsetel riiklikel meetmetel on sarnased eesmärgid kui käesoleva määruse kohasel ajutisel solidaarsuspanusel, nende

suhtes kohaldatakse sarnaseid õigusnorme ning neist saadav tulu on võrreldav solidaarsuspanuse kohaldamisel hinnanguliselt saadava tuluga või sellest suurem.

- 34 Belgia seadusandja soovis seadusega luua samaväärse riikliku meetme määruse 2022/1854 artikli 14 lõike 2 tähenduses. Seaduse kohaldamisala on määruse kohaldamisalast erinev, sest seadust kohaldatakse naftaettevõtjate ja registreeritud naftaettevõtjate suhtes, kes on määratud peamisteks turuosalisteks diislikütuse, gaasiõli ja bensiinitoodete turul. Seadust ei kohaldata kivisöe- ja gaasisektori suhtes, kuna kivisöe suhteline osakaal Belgia energiatarbimises on tühine ja maagaasi Belgias ei ammutata.
- 35 Ka panuse arvutamise meetod erineb määruses 2022/1854 ette nähtud arvutusmeetodist. Selleks et tagada, et Belgia meetmetega saadakse määruse 2022/1854 artikli 14 lõikes 2 nõutud tulu, nägi seadusandja ette reguleerimismehhanismi.
- 36 Taotluse esitajate hinnangul rikub kõnealune seadus diskrimineerival viisil määrust 2022/1854. Belgische Raad van State (Belgia riiginõukogu) õigusloome osakond on seaduse isikulise kohaldamisala kohta märkinud, et ei ole mingit alust jätta teatud ettevõtjad ja püsivad tegevuskohad, kelle tegevus toornafta-, maagaasi-, kivisöe- ja rafineerimissektoris on kasumlik, solidaarsuspanuse kohaldamisalast välja. See võib kaasa tuua teatavate sektorite soodustamise võrreldes teiste sektoritega, mis võib kahjustada konkurentsi energiaturul.
- 37 Seaduse kohaste meetmete eesmärgid – nimelt toetada energiakriisi tõttu raskustesse sattunud kodumajapidamisi ja ettevõtjaid – on siiski väga sarnased määruse eesmärkidega. Panuse arvutamise meetod on nii aluse kui ka protsendimäärana poolest määruses 2022/1854 sisalduvast panuse määratlusest aga erinev. Arvutamine põhineb toote teatud kogusel ja mitte maksustataval kasumil, kuna naftasektoris on kasumit väga raske kindlaks teha.
- 38 Liikmesriikidel peab olema teatav kaalutlusruum, et nad saaksid integreerida määruses ette nähtud panuse nende jaoks tavapärasesse ja neile teadaolevasse maksustamismehhanismi, mis võimaldab neil võtta panuse rakendamiseks vajalikud meetmed vastu 31. detsembriks 2022, nagu on nõutud määruse 2022/1854 artikli 14 lõikes 3, ning lisaks kasutada seda panust ka „piisavalt õigeaegse mõjuga“, nagu on nõutud artikli 17 lõike 1 esimeses lauses. Siiski tekib küsimus, kas need argumendid on piisavad, et lugeda sedavõrd teistsugune maksustamismehhanism põhjendatuks.
- 39 Nendele kahtlustele tuginedes esitatakse teine eelotsuse küsimus.
- 40 Taotluse esitajate hinnangul toob seaduse artikkel 4 kaasa eri naftaettevõtjate põhjendamatu erineva kohtlemise ning ühelt poolt diislikütuse, gaasiõli ja bensiinitoodete turul peamisteks turuosalisteks määratud naftaettevõtjate ja teiselt poolt muude naftaettevõtjate ning kivisöe- ja maagaasisektori ettevõtjate erineva kohtlemise.

- 41 Võrdsuse ja diskrimineerimiskeelu põhimõte on sätestatud harta artiklites 20 ja 21. Kuivõrd määrus 2022/1854 lubab võtta sellise riikliku meetme, nagu on sätestatud seaduses, tekib küsimus, kas määrus on – nii nagu seda on tõlgendatud – kooskõlas harta artiklitega 20 ja 21. Sellest küsimusest tulenevalt esitatakse kolmas eelotsuse küsimus.
- 42 Taotluse esitajate hinnangul kujutab toodete koguse alusel arvatud kindlasummaline maks endast tollimaksuga samaväärse toimega maksu, mis on ELTL artiklitega 28 ja 30 keelatud.
- 43 Tollimaksuga samaväärse toimega maksu mõiste on määratletud Euroopa Kohtu 6. detsembri 2018. aasta otsuses Fens (C-305/17, punkt 29). Viidatud kohtuotsuses on märgitud, et samaväärse toimega maksu oluline tunnus, mis eristab seda üldisest riigimaksust, seisneb asjaolus, et esimest võetakse üksnes piiri ületavalt tootelt kui selliselt, samal ajal kui teist võetakse nii imporditud, eksporditud kui ka omamaistelt toodetelt (kohtuotsus Fens, C-305/17, punkt 37; vt ka 2. oktoobri 2014. aasta kohtuotsus Orgacom, C-254/13, punkt 28, ja 20. septembri 2000. aasta kohtuotsus Michailidis, C-441/98 ja C-442/98, punkt 22).
- 44 Vaidlusalune solidaarsuspanus on kehtestatud tasemel 7,80 eurot ajavahemikul 1. jaanuarist 2022 kuni 31. detsembrini 2023 „tarbimisse lubatud“ toodete kuupmeetri kohta. Mõiste „tarbimisse lubamine“ on määratletud 22. detsembri 2009. aasta üldise aktsiisiseaduse artikli 6 §-s 2.
- 45 Taotluse esitajate vaidlustused tekitavad kahtlusi küsimuses, kas „tarbimisse lubatud toodetele“ kehtestatud ajutine solidaarsuspanus kujutab endast tollimaksuga samaväärse toimega maksu ELTL artikli 30 tähenduses või üldist riiklikku maksu ELTL artikli 110 tähenduses.
- 46 Nende kahtluste põhjal esitatakse neljas ja viies eelotsuse küsimus.
- 47 Taotluse esitajate hinnangul kujutab maagaasi- ja söesektori väljajätmine seaduse kohaldamisalast endast riigiabi, millest ei ole komisjonile eelnevalt teatatud.
- 48 ELTL artiklites 107 ja 108 on sätestatud riigiabi andmise eeskirjad, mille eesmärk on tagada, et riigiabi ei kahjustaks ega ähvardaks kahjustada konkurentsi.
- 49 Konstitutsioonikohus ei ole volitatud hindama, kas abi on siseturuga kokkusobiv, kuna see küsimus kuulub liidu institutsioonide pädevusse. Siiski on tal õigus kontrollida, kas vaidlusalune säte on vastuolus ELTL artikli 108 lõikega 3, kuna sellega rakendatakse abimeedet, millest ei ole komisjonile teatatud (vt selle kohta Euroopa Kohtu 18. juuli 2013. aasta otsus P Oy, C-6/12, punkt 38).
- 50 On vaja hinnata, kas ajutine solidaarsuspanus, mida kohaldatakse ainult naftasektori, mitte aga kivisöe- ja maagaasisektori suhtes, tuleb liigitada uueks riigiabiks, millest oleks tulnud komisjonile teatada.

- 51 Neli kumulatiivset tingimust meetme liigitamiseks riigiabiks on loetletud näiteks Euroopa Kohtu 10. juuni 2010. aasta otsuses *Fallimento Traghetti del Mediterraneo* (C-140/09, punkt 31). Lisaks on abi mõiste laiem kui toetuse mõiste ja hõlmab meetmeid, mis vähendavad koormust, mida ettevõtja peab korrapäraselt kandma (Euroopa Kohtu 4. juuni 2015. aasta otsus *Kernkraftwerke Lippe-Ems*, C-5/14, punkt 71). Viimati nimetatud kohtuotsuse kohaselt on keelatud ka valikulised meetmed, mis soodustavad teatavaid ettevõtjad või teatavate kaupade tootmist (punktid 73–74).
- 52 Solidaarsuspanuse valikulise olemuse hindamine ELTL artiklite 107 ja 108 alusel on sarnane selle panuse hindamisega võrdsuse ja diskrimineerimiskeelu põhimõtete alusel.
- 53 Taotluse esitajate vaidlustused tekitavad kahtlusi küsimuses, kas solidaarsuspanust tuleb pidada riigiabiks, millest oleks pidanud komisjonile teatama.
- 54 Nende kahtluste põhjal esitatakse kuues eelotsuse küsimus.
- 55 Taotluse esitajate hinnangul rikub solidaarsuspanus omandiõigust, mis on sätestatud põhiseaduse artiklis 16 koostoimes Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lisaprotokolliga 1, harta artiklit 17 ja määrust 2022/1854. Nimelt ei võta panus arvesse tegelikult saadud kasumit, vaid põhineb ümberlõkkamatult eeldataval ülemäärasel kasumil, mis määratakse kindlaks tarbimisse lubatud toodete koguse alusel, millest tulenevalt võib panuse summa olla tegelikult saadud kasumist mitu korda suurem. See kujutab endast liigset koormust, mis kahjustab omandiõigust ja ettevõtlusvabadust.
- 56 Omandiõiguse mis tahes riive peab olema reguleeritud piisavalt kättesaadava ja täpse seadusega (Euroopa Inimõiguste Kohtu 11. detsembri 2018. aasta otsus *Lekić vs. Sloveenia*, punktid 94–95; 7. juuni 2012. aasta otsus *Centro Europa 7 S.r.l. ja Di Stefano vs. Itaalia*, punktid 187–188) ning üldise huvi nõuete ja omandiõiguse austamise nõuete vahel peab valitsema õiglane tasakaal.
- 57 Hinnates seadust ettevõtlusvabaduse aspektist, peab konstitutsioonikohus arvesse võtma harta artikleid 15 ja 16 ning ELTL artikleid 49 ja 56, mille ulatus vastab ettevõtlusvabadusele.
- 58 Ettevõtlusvabadus ei ole absoluutne vabadus. Liikmesriigi meetmed, mis võivad takistada liidu õigusega tagatud põhivabaduste kasutamist, on teatavatel tingimustel lubatud (vt Euroopa Kohtu 14. novembri 2018. aasta otsus *Čepelnik d.o.o.*, C-33/17, punkt 42; 22. jaanuari 2013. aasta otsus *Sky Österreich GmbH*, C-283/11, punktid 45–50, ja 4. mai 2016. aasta otsus *Pillbox 38*, C-477/14, punktid 157–160). Liikmesriigi seadusandja tegevus ei ole kohane ainult siis, kui ta piirab ettevõtlusvabadust ilma vajaduseta või kui piirang on taotletava eesmärgi suhtes ebaproportsionaalne.

- 59 Tekib küsimus, kas seaduse reguleerimismehhanism, mis ei võimalda tagasi maksta vahet, mille võrra ületab maksusumma määruse 2022/1854 kohaselt arvatatud summa, on kooskõlas omandiõiguse ja ettevõtlusvabadusega.
- 60 Nende kahtluste alusel esitatakse seitsmes eelotsuse küsimus.
- 61 Taotluse esitajate arvates on seadus tagasiulatava jõuga, sest seadusega kehtestatud solidaarsuspanust kohaldatakse alates 1. jaanuarist 2022 imporditud või tarbimisse lubatud toodetele, olgugi et seadus jõustus alles 22. detsembril 2022.
- 62 Seaduste tagasiulatava jõu keeld on õiguskindluse põhimõtte väljendus ja selle eesmärk on vältida isiku õiguskindlusetust. Tagasiulatav kohaldamine on põhjendatud ainult siis, kui see on vajalik üldistes huvides oleva eesmärgi saavutamiseks.
- 63 Määruse 2022/1854 artiklite 14 ja 15 kohaselt võib seadusega kehtestatud ajutise solidaarsuspanuse summa arvutada ajavahemikul 1. jaanuarist 2022 kuni 31. detsembrini 2023 tarbimisse lubatud toodete alusel, olgugi et määrus ja seadus jõustusid vastavalt alles 8. oktoobril 2022 ja 22. detsembril 2022. Tekib küsimus, kas see on kooskõlas õiguskindluse üldpõhimõttega ja õigusnormide tagasiulatava jõu keeluga.
- 64 Nende kahtluste alusel esitatakse kaheksas eelotsuse küsimus.
- 65 Teise võimalusena palub Ministerraad jätta tühistamisele kuuluvate õigusnormide tagajärjed juba kogutud summade osas kehtima, viidates tühistamisest tulenevatele eelarvelistele raskustele.
- 66 Lisaks sellele ei oleks seaduse tühistamise korral enam vaja tasuda subsidiaarsuspanust, mis seaks ohtu määruses 2022/1854 sätestatud solidaarsuspanuse eesmärgi tegeleda ülemäärase kasumiga, et leevendada erakorralisi hinnamuutusi energiaturul, ning tekitaks liidu õigust kahjustava õigusliku lünga.
- 67 Konstitutsioonikohus peab arvesse võtma liidu õigusest tulenevaid piiranguid selliste riigisiseste õigusnormide tagajärgede kehtima jätmisele, mis tuleb tühistada, kuna need on selle õigusega vastuolus (Euroopa Kohtu 8. septembri 2010. aasta otsus Winner Wetten, C-409/06, EU:C:2010:503, punktid 53–69, ja 28. veebruari 2012. aasta otsus kohtuasjas Inter-Environnement Wallonie ja Terre wallonne, C-41/11, EU:C:2012:103, punktid 56–63).
- 68 Selle põhjal esitatakse üheksas eelotsuse küsimus.